

MASARYKOVA UNIVERZITA PRÁVNICKÁ FAKULTA

Právo a trest k meziválečnému trestnímu právu

(provází Ondřej Horák)

Memoárové inspirace

- vzpomínky tehdejšího studenta (1928) Vladimíra Kubeše:
semináře z trestního práva u prof. Kallaba: 2 témata/seminární práce:
o trestu smrti a porotních soudech
(...*a chtěl bych to všechno znovu*, s. 16-17.)

Prvorepublikové studium

- 3 české právnické fakulty: nově MU Brno 1919 a UK Bratislava 1919/21
- studium 4 roky, tři bloky, TP součást judiciálního (4.-8. semestr), TP 2 semestry, součást zkoušky judiciální a rigoros (titul JUDr.)
- profesori řádní a mimořádní, soukromí docenti
- 3 učebnice a jejich autoři: profesori Miřička, Milota, Kallab = nejvýznamnější představitelé meziválečné penalistiky

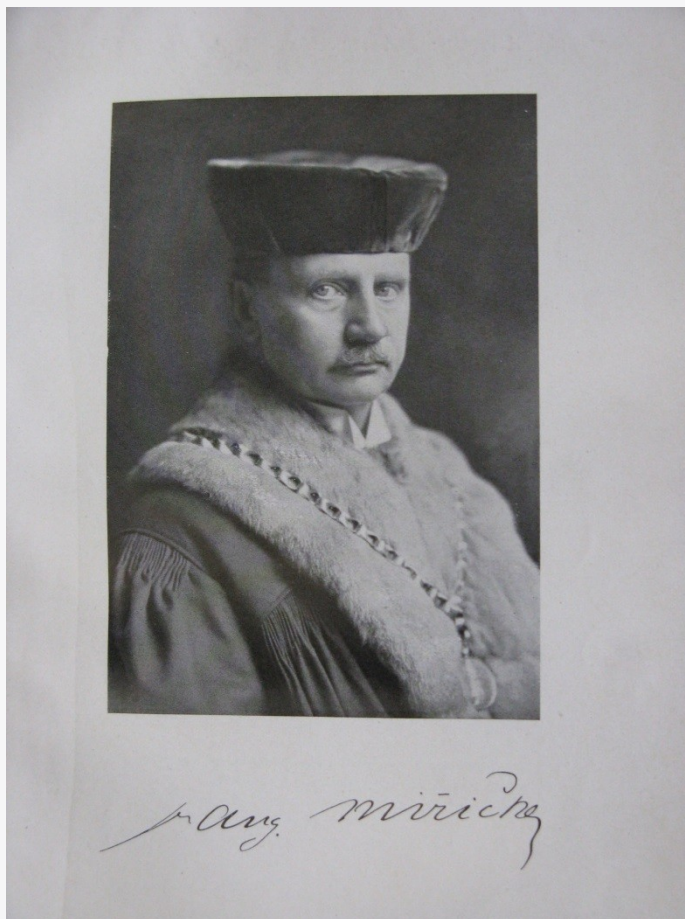
Jaroslav Kallab (1879-1942)

- profesor brněnské právnické fakulty (obor trestní právo a řízení, dějiny právní filosofie a mezinárodní právo), od r. 1919
- 1920-21, 1929-30 a 1937-38 děkan PrF MU, 1927-28 rektor MU v Brně
- inicioval a vybudoval při právnické fakultě Ústav pro trestní právo a řízení, resp. pro kriminalologii (1928, 1934)
- autor vládního návrhu zákona o trestním soudnictví nad mládeží (1931)
- ve svých pracích se profiloval jako právní filosof a teoretik dějin právní filosofie

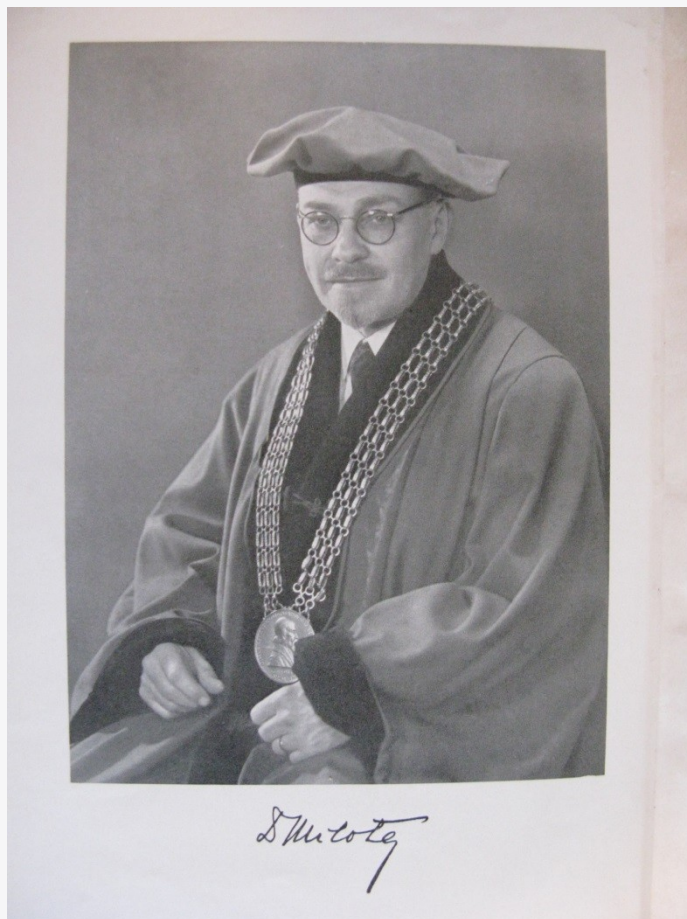
August Miřička (1863-1946)

- profesor pražské právnické fakulty (obor trestní právo a řízení), od r. 1907/09
- dvacetiletá justiční praxe (soudy, státní zastupitelství)
- 1913-14, 1928-29 děkan PrF UK, 1930-31 rektor UK v Praze
- inicioval a vybudoval při právnické fakultě Kriminologický ústav (1926)
- hlavní autor osnov trestního zákona (1921, 1926), podílel se na řadě dalších zákonů

Albert Milota (1877-1940)

- profesor bratislavské právnické fakulty (obor trestní právo a řízení), 1922-39
- 1911-18 soudce v Domažlicích („chodský soudce“), 1918-22 Ministerstvo spravedlnosti
- 1925-26 a 1929-30 děkan PrF UK, 1930-31 rektor UK v Bratislavě
- inicioval a vybudoval při právnické fakultě Kriminologický ústav (1926)
- autorsky se podílel na řadě zákonů, např. o padělání peněz a cenných papírů, o podmíněném odsouzení a propuštění (oba 1919), autor osnovy trestního řádu (1928/1929)
- humánní přístup (např. odmítal trest smrti), současně kladl důraz na ochranu demokracie a republiky

MASARYKOVA UNIVERZITA PRÁVNICKÁ FAKULTA

Obecná část

Co vlastně platilo po 28. říjnu 1918...?

Zákon o zřízení samostatného státu čsl. (tzv. recepční norma)

Zákon Národního výboru čsl. č. 11 Sb. z. a n. ze dne 28. října 1918

Samostatný stát československý vstoupil v život. Aby byla zachována souvislost dosavadního právního řádu se stavem novým, aby nenastaly zmatky a upraven byl nerušený přechod k novému státnímu životu, nařizuje Národní výbor jménem československého národa jako vykonavatel státní svrchovanosti toto:

Čl.1

Státní formu československého státu určí Národní shromáždění ve srozumění s Československou Národní radou v Paříži. Orgánem jednomyslné vůle národa a také vykonavatelem státní svrchovanosti je Národní výbor.

Čl. 2

Veškeré dosavadní zemské a říšské zákony a nařízení zůstávají prozatím v platnosti.

Čl. 3 ... Čl. 4 ... Čl.5 ...

Hlavní recipované předpisy

a) v českých zemích:

- **trestní zákon o zločinech, přečinech a přestupcích č. 117/1852 ř. z.**
- **trestní řád č. 119/1873 ř. z.**

b) na Slovensku a Podkarpatské Rusi:

- **trestní zákon o zločinech a přečinech (zák. čl. č. 5/1878)**
- **trestní zákon o přestupcích (zák. čl. č. 40/1879)**
- **zákon o trestním řízení (zák. čl. č. 33/1896)**

Důležité trestně-právní předpisy z let 1918-1939

- zákon o zákonné ochraně Československé republiky (č. 449/1919 Sb.): „autentický výklad“ recepčního zákona; změna výrazů „*rakouský*“, „*uherský*“, „*c. k.*“ apod. na „*československý*“ a „*Československá republika*“
- zákon o podmíněčném odsouzení a o podmíněčném propuštění (č. 562/1919 Sb.): především v českých zemích, uherské trestní právo tyto instituty již znalo
- zákon na ochranu republiky (č. 50/1923 Sb.) a zákon o státním soudu (č. 51/1923 Sb.): „*mezery*“ v recipovaném trestním právu
- zákon o řízení o trestní soudnictví nad mládeží (č. 48/1931 Sb.): osoby mezi 14. a 18. rokem věku (prováděcí nařízení k němu č. 195/1931 Sb.)
- zákon o státním vězení (č. 123/1931 Sb.)
- zákon o ochraně cti (č. 108/1933 Sb.): samostatně a jednotně pro celou republiku upravil odpovědnost za útoky proti bezpečnosti cti
- zákon o způsobu ukládání trestu smrti a doživotním trestu (č. 91/1934 Sb.): místo smrti možné doživotí nebo žalář od 15 do 30 let

„Urážka presidenta republiky“ § 11 z. č. 50/1923 Sb.

- 1. Kdo před dvěma nebo více lidmi presidentu republiky nebo jeho náměstkovi na cti ublíží vyhrůžkou zlého nakládání nebo jiným hrubě zneuctívajícím projevem nebo ho uvede ve veřejný posměch,
kdo pronese o něm obvinění, věda, že tím vážně ohrozí jeho čest,
trestá se za přestupek vězením od osmi dnů do šesti měsíců.
- 2. Dopustí-li se vinník činu veřejně nebo tváří v tvář presidentu republiky (jeho náměstkovi) neb opětovně před dvěma nebo více lidmi při různých příležitostech nebo ho tělesně ztýrá, trestá se za přečin vězením od jednoho měsíce do jednoho roku.
- 3. Důkaz pravdy i přesvědčení o pravdě je vyloučen.

MASARYKOVA UNIVERZITA PRÁVNICKÁ FAKULTA

Vybraná témata (3+1)

Zvláštní část

Zvláštní část: vybraná témata (3+1)

- 1) *Trest smrti a milost (právo a filosofie), hmotné právo*
- 2) *Porotní soudy (právo a veřejnost), procesní právo, účast veřejnosti, občanská kontrola*
- 3) *Trestnost homosexuality (právo a morálka), náboženské názory, pokusy o odstranění (úvahy de lege ferenda), návrh nového trestního zákona (1926)*
- B) *Nedovolené pomníky: osudy pomníků Josefa II. (právo a ideologie), zákon na ochranu republiky, odstraňování pomníků Josefa II. (Cheb, Brno), menšiny, symboličnost, pohled právníka a pohled historika*

1) *Trest smrti a milost*

a) *Trest smrti:*

- uh. TrZ pouze za dokonanou vraždu, rak. TrZ také na loupežné zabití, zlomyslné poškození cizího majetku a žhářství, pokud tím byla způsobena smrt
- výkon trestu smrti oběšením (uvnitř vězeňské budovy)
- anketa 1923 (Emanuel Chalupný): 350 dotázaných osobností
- argumenty zastánců (*mortikalisté*): nepostradatelnost - absolutní ochrana před těžkými a nenapravitelnými zločinci, význam generální prevence, finanční úspora
- argumenty odpůrců (*abolicionisté*): mravní principy, právo na život, možnost resocializace, neodstupňovatelnost, postradatelnost/vyvrácení generální prevence, justiční omyly či nástroj vypořádání se s politickými odpůrci
- v návrhu nového TrZ (1926) jen ve stanném řízení

1) *Trest smrti a milost*

b) Udělení milosti:

bezpečnostní ventil práva či samokorektiv spravedlnosti (Ihering)

- důvod zániku trestnosti, tradiční právo hlavy státu
- prameny: Prozatímní ústava 1918 (§ 10 g), Ústavní listina 1920 (§ 64 a 103), TrZ (§ 226 a 529)
- formy milosti/amnestie: *abolice* (potlačení trestního stíhání), *agraciace* (milost v užším smyslu), *rehabilitace* (zahlázení následků odsouzení)
- pravidelné udílení milosti mladistvým provinilcům v méně závažných případech (1902), soud navrhoval sám bez žádosti
- éra TGM: 11 vykonaných trestů smrti, 417 udělených milostí, první poprava v ČSR, 9. 1. 1923 v Táboře, dvojnásobná loupežná vražda

2) *Porotní soudy*

- významný výdobytek roku 1848, účast veřejnosti, občanská kontrola nad výkonem soudní moci, původně vznikly jako poroty tiskové, 1851/53 zrušeny, 1867/73 opět zavedeny
- plnily úlohu soudů ve věcech trestních na úrovni sborových soudů první instance (krajské soudy)
- složení: soudní senát (3 soudci, jeden z nich předsedající) a porota (12 laických členů vybraných losováním)
- příslušnost: zločiny a přečiny ovlivňující uspořádání veřejných věcí, dále zločiny, za něž zákon stanovil uložení trestu smrti nebo trest odnětí svobody převyšující pět let

3a) *Trestnost homosexuality v 19. a 20. století*

- Homosexualita = chápána jako zločin proti přírodě (obdobně jako smilstvo se zvířaty)
- TrZ 1803 (bez Uher): žalář 6 měsíců až 1 rok (§ 114)
- rak. TrZ 1852: zločin, žalář 1 až 5 let (§ 129-130); muži i ženy
- Uh. TrZ 1878: přečin, žalář 1 roku (§ 241); pouze muži
- ČSR 1918: liberálnější úprava východ, konzervativnější západ
- 1925: Druhý sjezd čsl. právníků v Brně; Třetí sekce (trestní právo a řízení), otázka 3b): Otázka trestnosti homosexuality; referent prof. Miříčka; 3 práce: František Čerovský, Hugo Bondy, Vojtech Hudec; diskuze; rezoluce
- Návrh TrZ 1926: zrušení všeobecné trestnosti homosexuality

3b) Trestnost homosexuality ve 20. století

- 1941: zostření trestní praxe během nacistické okupace
- TrZ 1950 (č. 86 Sb.): sjednocena/snížena trestní sazba, odnětí svobody až na 1 rok (§ 241), „trestné činy proti důstojnosti člověka“
- TrZ 1961 (č. 140 Sb.): zrušení všeobecné trestnosti homosexuality; u kvalifik. skut. podstaty zachována od 1 do 5 let (§ 244): a) hranice 18 let, b) závislost, c) úplata, a d) vzbuzení veřejného pohoršení
- Novela TrZ 1990 (č. 175 Sb.): zrovnoprávnění homo- a heterosexuálů

Nedovolené pomníky: vandalismus podle zákona?

- z. č. 50/1923 Sb. z. a n., *na ochranu republiky*
- § 26: přešupek „Neodstranění nebo zřízení nedovolených pomníků“
 - „Politický (státní policejní) úřad může naříditi, aby byly odstraněny pomníky, nápisy a jiné památky umístěné na veřejném místě nebo tak, že jsou viditelné z veřejného místa, jsou-li rázu protistátního nebo jsou-li zřízeny některému členu rodin panovavších v Rakousku, Uhersku nebo Rakousku-Uhersku, v říši Německé nebo některému členu dynastií panovavších r. 1914 na půdě říše Německé.
 - Tentýž úřad může také zakázati zřizování takových pomníků, nápisů a památek na příště.
 - Za pomníky nebo památky považují se zejména i poprsí, desky, obrazy, znaky a odznaky. Místem veřejným rozumějí se trestá se za přešupek pokutou do 10 000 Kč nebo vězením do tří měsíců neb obojím trestem.“

Osudy pomníků Josefa II.

- odstranění/stržení soch Josefa II.: 1918-1920-1923 proč?
- jako první České Budějovice (28. 10. 1918)
- Děčín (6. 7. 1920, legionáři), sochy jako „rozbuška“
- Teplice (28. 10. - 11. 11., úřady a legionáři, precedent)
- Cheb (13.-15. 11.) a Aš (18. 11., při srážkách zemřelo několik lidí) - srážky s vojskem
- česká reakce na Cheb (16. 11., zábor německého Stavovského divadla v Praze)
- judikatura: Boh. adm. 4590, 4593, 4594 a zvl. 4595, nařízeno odstranění podstavce (tvoří podstatnou součást pomníků, také zbytek pomníku zůstává „památkou“ dle § 26, (Boh. adm. 4590: „Stadt u. Land Eger 1887“, městská obec CH.)

Pomník Josefa II. - Cheb (K. Wilfert st.)

Náměstí Krále Jiřího z Poděbrad (1887-1920-1923)

Pomníky Josefa II. - Brno (A. Břeněk)

Lažanského (Moravské) náměstí (1892-1919-1988)

Pomník Josefa II. - Trutnov (F. X. Pöninger)

1766-1886-1923-2009

návštěvy: 1766, 1771, 1779

1923-1945: busta trutnovského
básníka Uffo Horna

obnovení pomníku: 12. září 2009

Pomníky Josefa II. (salmovské železárny v Blansku)

Markoušovice

v Jestřebích horách (1771-1883-1923)

*Josef II. orající na poli u Slavíkovice
(1769-1836-1921-1995-2010)*

celkem pět různých pomníků (selský 1769/70,
knížecí 1770, stavovský 1804-09 a 1835-36, 1995)

Děkujeme za pozornost